

Jubileusz Profesor Marii Krčmovej

Kilka dni temu, w wigilię świąt Bożego Narodzenia ochodziła swój jubileusz przednia czeska bohemistka, zajmująca się fonetyką i fonologią, socjolingwistką i stylistyką, teorią języka, przewodnicząca komisji doktorskiej w zakresie językoznawstwa ogólnego na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu im. T. G. Masaryka w Brnie oraz innych komisji na uniwersytetach w Brnie, Ostrawie i Opawie.

Pani Profesor Maria Krčmová studiowała bohemistykę na Uniwersytecie im. T. G. Masaryka w Brnie, gdzie w roku 1966 na podstawie pracy *Přizvukování předložek na Brněnsku* uzyskała tytuł akademicki doktora filozofii (PhDr.), a w 1972 roku obroniła pracę doktorską *Městská mluva brněnská* i uzyskała stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie współczesnego języka czeskiego. Swoje zainteresowania skierowała na rozwarstwienie współczesnego języka czeskiego i pozycję tzw. morawszczyzny wśród innych kodów językowych, używanych na terenie Czech. Prowadząc badania w zakresie języka codziennej komunikacji w Czechach i na Morawach, zwróciła uwagę na trudność opisu tego zjawiska, przeplatanie się – czy przynajmniej występowanie obok siebie – wielu wariantów języka czeskiego i interdialektu morawskiego (język mówiony, potoczny, interdialekt, literacki, nieliteracki itd.). Po zebraniu materiału – głównie nagrań języka mówionego – przystąpiła do jego analizy i opisu tego złożonego zjawiska. Efektem była monografia *Běžně mluvený jazyk v Brně* (Brno 1981), która stała się podstawą jej habilitacji, złożonej w roku 1991 przed Radą Wydziału Uniwersytetu im. T. G. Masaryka w Brnie. Siedem lat później zostaje mianowana przez Prezydenta Republiki Czeskiej profesorem języka czeskiego.

Zainteresowania naukowe Pani Profesor są wielostronne. Oprócz wyżej wspomnianych badań rozwarstwienia języka czeskiego (por. np. późniejsze artykuły *Cesta k překonání cizosti, bilingvní město, Ústí nad Labem* 1999, s. 194–200; *Jazyk spojující*, Bratislava 2000, s. 23–30; *Otřažení češko-německého bilingvizmu v dovojennoj řeči žiteléj goroda Brno*, Moskva 2000, s. 213–219; *Termín obecná čeština a různost jeho chápání*, Brno 2000, s. 63–77 i inne) podjęła się badań w zakresie fonetyki i fonologii czeszczyzny, wydając pracę *Fonetika a fonologie českého jazyka* (Praha 1984), wielokrotnie później wznawianą jako podręcznik dla studentów bohemistyki (por. pierwsze nowe, rozszerzone wydanie *Fonetika a fonologie. Zvuková stavba současné češtiny*, Brno 1990, i następne), a także opracowując dział *Fonetika a fonologie* w gramatyce *Příruční mluvnice češtiny* wydanej w Pradze w 1995 r. (s. 21–63).

Należy tu przywołać także niektóre Jej artykuły z tego zakresu, jak choćby¹: *Úskali popisu zvukové roviny jazyka* (w: *Tradicie a perspektivy gramatického výskumu na Slovensku*, Bratislava 2003, s. 53–60), *Zvuková stavba textů* (w: *Tváře češtiny*, Ostrava 2000, s. 119–138), *Nad mluvou města Brna (zdroje mluvy – stav – vývoj)* (w: *Mesto a jeho jazyk*, Bratislava 2000, s. 67–73), *Jazyk mládeže na Moravě* („Naše řeč” 1977, s. 113–118), *Individuální a obecné ve zvukové stylizaci* (w: *Stylistyka i pragmatyka*, Katowice 2001, s. 261–268) i inne.

Z tego nurtu także wyszły Jej zainteresowania gramatyką języka czeskiego. Poświęciła im nie tylko wiele artykułów, ale brała również udział w wielu programach badawczych, zakończonych wydaniem monografii czy słownika encyklopedycznego języka czeskiego, jak np. wspomniana wyżej *Přiruční mluvnice češtiny* czy *Český jazyk na přelomu tisíciletí* (Praha 1997), *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Český jazyk* (Opole 1998), *Encyklopedický slovník češtiny* (Praha 2002), *Rozwój języka czeskiego po aksamitnej rewolucji* (Racibórz 2005).

Trzecim kręgiem zainteresowań Profesor Marii Krčmowej jest stylistyka. Ten problem przewijał się od początku Jej pracy naukowej. Wynikał on ze złożoności zjawiska, którego opracowania podjęła się Jubilatka jeszcze przy doktoracie. Jemu też pozostała wierna do dziś. Przywołajmy tutaj jedynie kilka artykułów z tego zakresu: *Slangové výrazivo jako součást zábavných textů* („Jazykověda. Linguistica Sborník prací FF OU” 2004, s. 213–220), *Stylistika, stylizace a spisovnost* (w: *Spisovnost a nespisovnost. Zdroje, proměny a perspektivy*, Brno 2004, s. 18–21), *Příznakovost a její specifika v morfologii* (w: *Život s morfem. Sborník studií na počest Zdenky Rusínové*, Brno 2004, s. 111–122), *Nová média – nové styly?* („Stylistyka” [Opole] 11, 2002, s. 349–360), *Участие звукового уровня текста в формировании стиля современных ораторских выступлений* (w: *Встречи этнических культур в зеркале языка*, Moskwa 2002, s. 329–341), *Nejen lexikum* (w: *Internacionalizácia v súčasných slovanských jazykoch: pro a proti*, Bratislava 1999, s. 38–45), *Nové prvky ve spisovné češtině* („Poznańskie Spotkania Językoznawcze” V, 1999, s. 127–135), *Proměny stylových norem dnešní češtiny* (współautor J. Chloupek, „Jazykověda. Linguistica. Sborník prací FF OU” III, 1999, s. 89–100), *Rozbité zrcadlo. Nad textovou výstavbou současného popularizačního textu* (w: *Dyskurs naukowy – tradycja i zmiana*, Opole 1999, s. 271–281), *Rétorika mezi tradicí, přítomností a budoucností* (w: *Všeoobecné retrospektívne a perspektívne pohľady na jazykovú komunikáciu*, Banská Bystrica 1999, s. 51–56) i inne. Efektem tych zainteresowań są następujące opracowania, których jest albo autorką, albo współautorką: *Stylistické minimum: základní pojmosloví a pracovní sešit pro seminář ze stylistiky* (Brno 1987), *Stylistika češtiny* (Praha 1991), *Stylistika současné češtiny* (Praha 1997), *Jazyk a kultura vyjadřování* (Brno 1998), *Argumentace a umění komunikovat* (Brno 1999), *Současná česká stylistika* (Praha 2003).

¹ Pełna bibliografia prac pani Profesor znajduje się w tomie „Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Rada jazykovědná” LIII, 2000.

Wiele uwagi również poświęciła Pani Profesor zagadnieniom dydaktyki. Jako pedagog, kształcający nie tylko studentów, ale także i młodsze kadry naukowe, pragnęła wskazać sposoby należytego przekazywania wiedzy językoznawczej. Jednak nie obca jej była dydaktyka wieku najmłodszego. Wystarczy przypomnieć dwa skrypty Jej autorstwa: *Poznávání společnosti a rozvíjení jazyka v předškolním věku* z roku 1980 i *Metodika jazykové výchovy v předškolním věku* wydanego – podobnie jak poprzedni – w Pradze, ale tym razem w 1987 r. (2 wydanie w 1992 r.).

Pani Profesor pozostaje nadal bardzo aktywna. Podejmuje się npowych wyzwań naukowych, jak np. problemy badawcze „Język czeski w terminach i pojęciach językoznawczych” („Čeština v lingvistických pojmech”, ukończonego w 2000 r.), „Analiza komparatystyczna tekstów z funkcją informacyjną” („Komparativní studium věcných textů”, ukończonego w 2004 r.) czy „Dzieje czeskiej bohemistyki językoznawczej” („Dějiny české jazykovědné bohemistyky”), nad którym obecnie pracuje.

Życzmy Pani Profesor dużo sił i wytrwałości, a nade wszystko zdrowia i cierpliwości, których w pracy naukowej nigdy za wiele!!!

Mieczysław Balowski, Opole

Jubileusz Profesor Aleny Macurovej

3 czerwca tego roku Pani Profesor Alena Macurová, praska bohemistka, dyrektor Instytutu Języka Czeskiego i Teorii Komunikacji Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Karola w Pradze, będzie obchodzić swój jubileusz.

Studia bohemistyczne rozpoczęła na Uniwersytecie Karola w Pradze. Tutaj też po uzyskaniu tytułu magistra filologii czeskiej w 1968 roku podjęła pracę zawodową jako asystent w Katedrze Języka Czeskiego. Rok później uzyskała tytuł akademicki doktora filozofii (PhDr.). Z tą uczelnią związała całe swoje dotychczasowe życie. Na Uniwersytecie Karola bowiem uzyskała wszystkie stopnie naukowe (doktora nauk humanistycznych w zakresie języka czeskiego w roku 1989, habilitację obroniła w 1991 roku i otrzymała tytuł docenta języka czeskiego) i tytuł naukowy profesora języka czeskiego (w 1995 roku). Tutaj też obecnie kontynuuje swoje badania bohemistyczne. Zajmuje się stylistyką (a dokładniej stylem artystycznym), tekstologią i teorią komunikacji oraz komunikacją z niesłyszącymi.

Profesor Alena Macurová jest także członkiem wielu towarzystw naukowych, jak np. Towarzystwa Językoznawczego Republiki Czeskiej (Jazykovědné sdružení ČR), Praskiego Koła Lingwistycznego (Pražský lingvistický kroužek), Koła Przyjaciół Języka Czeskiego przy UK w Pradze (Kruh přátel českého jazyka) i rad redakcyjnych następujących czasopism naukowych: „Slovo a slovesnost”, „Bohemistika”, „Čeština doma a ve světě”.

Od początku jej zainteresowania naukowe oscylowały wokół stylistyki języka czeskiego (już jako studentka interesowała się tą problematyką). Jej pierwsze monografie dotyczą stylu artystycznego czeskich powieści (*Výstavba a smysl Vančurova Rozmarného léta*, Academia, Praha 1981) oraz zagadnień teorii komunikacji (*Ztvárnění komunikačních faktorů v jazykových projevech*, UK, Praha 1983). Późniejsze prace Badaczki w postaci artykułów (np. *Jazyk, styl, smysl, text – a stylistika*, „Slovo a slovesnost” LIV, 1993, s. 279–286; *Soužití a střet. Ke stylu vícejazyčného textu*, „Stylistika” V, 1996, s. 164–182; *Poznámky k žánru soukromého dopisu*, „Sborník prací Filozoficko-přírodovědné fakulty Slezské univerzity v Opavě. Řada jazykovědná” D3, 2003, s. 57–65; *Já jako někdo jiný? Proměny korespondujícího »já«*, „Bohemistika” 2003, nr 3, s. 201–218 i inne) czy monografii (np. *Řeč dopisů a řeč v dopisech Boženy Němcové*, Praha 2001) są również poświęcone analizie stylu artystycznego, niekiedy (jak w przypadku ostatniej monografii) także wykorzystywaniu innych kodów (w tym języków niemieckiego i słowackiego) do celów stylizacji językowej.

Z problematyki stylu artystycznego wyszły kolejne dwa kręgi zainteresowań Profesor Aleny Macurovej, a mianowicie język i pragmatyka przekładu (por. prace *Nad jazykem současného překladu*, [w:] *Spisovná čeština a jazyková kultura 1993*, Praha 1995, s. 246–249; *Překlad jako první interpretace textu*, [w:] *Antologie teorie uměleckého překladu*, Ostrava, s. 238–242) oraz teoria komunikacji (np. *Text a komunikace*, Praha 1993; *O výchově ke komunikaci*, „Naše řeč” 2000, nr 4, s. 201–204; »Our« vs. »their« language: *The problems of cross-cultural understanding*, [w:] *Sign Language, Deaf Culture & Bilingual Education*, Zagreb 2004, s. 95–100 i inne).

Teoria komunikacji była inspiracją dla Profesor Aleny Macurovej do badania jednego z jej aspektów, a mianowicie komunikacji w sytuacji niewerbalnej (por. np. artykuły: *Aktuální problémy komunikace, kultury a vzdělávání neslyšících*, „Speciální pedagogika” 2001, nr 4, s. 248–251; *...protože já bavím spolu vypravovat. Komunikace v dopisech českých neslyšících*, „Slovo a slovesnost” 1995, s. 23–33; *Gesta, jejich původ a výskyt*, „Čeština doma a ve světě” 1996, nr 1, s. 12–13; *O komunikaci beze slov*, „Čeština doma a ve světě” 1998, nr 2, s. 113–114; *Jazyk a hluchota*, „Slovo a slovesnost” 2001, s. 92–104). Był to problem ważny i naglący, ponieważ w tym czasie w Czechach powstawał czeski język migowy, bazujący na werbalnym języku czeskim (por. np. *Čeština a čeští neslyšící*, „Čeština doma a ve světě” 1994, nr 3, s. 175–177; *Nová slova já neznám. Slovo (a jazyk) v dopisech neslyšících Čechů*, „Čeština doma a ve světě” 1998, nr 2, s. 109–112; *O znakovém jazyce v základní jazykové příručce*, „Speciální pedagogika” 1998, nr 1, s. 55–58; *Poznáváme český znakový jazyk. Slovesa a jejich typy*, „Speciální pedagogika” 2002, nr 5, s. 285–296; *Poznáváme český znakový jazyk. Vyjadřování času*, „Speciální pedagogika” 2003, nr 2, s. 89–98; *Nakročení k diskusi*, „Speciální pedagogika” 2004, nr 1, s. 83–86; *Poznáváme český znakový jazyk. Poznámky k vyjadřování mnohosti*, „Speciální pedagogika” 2004, nr 2, s. 107–126; *Poznáváme český znakový jazyk. Klasifikátorové tvary ruky*, „Speciální pedagogika” 2005, nr 4, s. 22–35 i inne).

Problem języka niesłyszących stał się dla Profesor Aleny Macurovej na wiele lat najważniejszym zagadnieniem badawczym. Jemu poświęciła wiele artykułów i dwie, ostatnie prace zwarte: monografię (*Jazyk znakový*, Praha 2002) oraz podręcznik (*Rozumíme česky. Učebnice pro neslyšící*, Praha 2003; współautorka). Jest także Autorką hasła *język znakovy* w encyklopedycznym słowniku języka czeskiego (*Jazyk znakový*, [w:] *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha 2002, s. 194–195).

Z okazji Jubileuszu życzymy Pani Profesor niekończącej się energii się do dalszych badań oraz wielu sukcesów w pracy naukowej.

Grażyna Bałowska, Opole

